

PROPOSITIO IX. — Protestantismi origo variique ejus successus ipsius arguunt falsitatem.

Eandem nempe ratione quâ origo, stabilitas ac perpetuitas Ecclesiæ catholicæ, ejus divinam institutionem invictissimè ostendunt, sic origo ac perpetua vicissitudo et successus quos subiit protestantismus non minùs quàm sectæ omnes, quæ in Ecclesiâ passim excitatæ sunt, invictissimè ejus arguunt falsitatem.

Divinum opus omnes præ se fert characteres divinos, quibus facillè ab humano quocumque molimine secernitur; talis porrò est Ecclesia catholica, quæ ex suâ origine semper eadem immutabiliter stetit, semper sibi constans, semper præ se ferens divinæ assistentiæ ac divinarum promissionum signa atque argumenta, ut ex iis, quæ hactenùs dicta sunt, quisque intelligit. *Dei enim perfecta sunt opera* apud quem non est mutatio nec vicissitudinis obumbratio (1).

Jam verò protestantismus sec. XVI ortum suum habuit ab apostatâ Luthero ex æmulatione privatâ ordinis, cui ipse nomen dederat, dein incrementum cœpit ex pervaciâ ac perduellione à constitutione dogmaticâ Leonis X, qui nefarios illius proscripserat errores. Tunc primùm rerum sacrarum hic restitutor proclamavit principium protestantismi de absolutâ spiritûs privati independentiâ ab Ecclesiæ auctoritate. Quo principio semel constituto cœpit totum religionis christianæ ædificium labefactare prout ipsi libuit. Rejecit indulgentias, purgatorium, missas privatas, necessitatem honorum operum, statuit articulum de solâ fide justificante, sustulit omnia ferè sacramenta. Ad hæc adjecit Scripturarum corruptionem, expunxit plures libros è censu hagiographorum scriptorum; quin tamen sibi unquam constans fuerit, sæpè affirmat quod negaverat, negat quod affirmaverat (2), projectus in omnem libidinem, arrogantiam tumens, ita ut sæpè videatur spiritu satanico correptus (3).

Ex eodem protestantismi destructivo principio velut ex equo trojano plures statim prodiere sacrorum emendatores: Zwinglius in Helvetiâ, Calvinus in Galliis, Carolostadius in Germaniâ, Munserus in Westphaliâ, etc.; qui emendarunt suo sensu quod in emendatum reliquerat Luthero: seu veriùs subverterunt quod intactum adhuc ille servaverat. Sed et isti novos emendatores nacti sunt in Quakeris, fratribus Bohemis, Pietistis, Herrnhutianis, Swedenborgianis, Arminianis, et in Socinianis, qui rursùs dejecti de loco quem sibi usurpaverant, emendati fuerunt ab illuminatis et philosophis; ac demùm à rationa-

(1) Deut. 32, 4. Jac. 1, 17: Οὐκ ἔστι παραλλαγὴ ἢ τροπὴ ἀποκρίματα.

(2) V. Catechismus christianus D. Martini Lutheri ex suis operibus simul collectus per Ludovicum Upleber, 1744, qui denuò recusus fuit Augustæ Vindob. an. 1828, hæc inscript. « Dis. Christophori Besold de motiva sui reditùs ad rom. cathol. Ecclesiam elaborata, translata, et edita per P. W. K. appendix secunda. »

(3) V. Lessius diss. cit. cum ejus appendice.

listis ac naturalistis. Protestantismus in innumeras prope sectas sive frustula divisus est, quæ se invicem non ita pridem damnabant, atque anathematizabant (4); ac quantum poterant, morte mulctabant (5).

Donec ad saniora consilia se recipientes ejusmodi restitutores cœperunt seriò secum consulere de fœdere ineundo præsertim inter duas principales sectas lutheranorum et calvinistarum. Plures prodiere libri ex utrâque parte ad pacem hanc conciliandam (6), at

(4) Sic enim, ut diximus, protestantes vocant hæresiarchas sec. XVI. Simon magus fuit primus emendator sacrorum, quem postea tercentum alii subsecuti sunt usque ad Lutherum et Calvinum. Postremum locum inter hos sacrorum emendatores obtinent rationalistæ, seu potiùs athei, qui sacra omnia plenissimè emendarunt.

(5) Nemo est, qui ignoret Lutherum, Melanchthonem, Bugenhagen, Regium ac theologos Ulmæ et Tubingæ pronuntiâsse, Anabaptistas utpote hæreticos posse morte mulctari, ac reipsâ Muller, Kraut et Peisker capitis sententiam Jenæ subiisse, cooperante Melanchthone, omnes nôrunt submersiones aliaque supplicia, quibus in Helvetiâ isti enthusiastæ affecti fuerint; Servetum Calvinii jussu fuisse igne combustum, Gentilem capite truncatum res pariter notissima est. Poet reformatorum coryphæus in Galliis decrevit imitandum esse Calvinii exemplum in catholicorum supplicio, quod ipse dederat respectu Serveti (isti tamen accusant catholicos intolerantia!) et sanè episcopos, sacerdotes, religiosos catholicos passim ab ipsis morti datos esse præsertim in rusticorum bello, quod dirigebant reformationis præcones, indubiis monumentis compertum est; vid. Baro de Stark op. cit., p. 406. seqq.

(6) Fœderis conditiones à theologo heidelbergensi David Paræo in suo Irenico 1614, propositæ non sine stomacho rejectæ sunt à lutheranis; juxta quos doctrinæ, in quibus ambæ sectæ à se invicem discrepabant, fundamentales declarabantur, quique hoc inficiaretur syncretista vocabatur. Gustavus Adolphus occasione cujusdam principum conventûs auctor fuit ut collatio institueretur inter TT. lutheranos et calvinistas an 1632, in quâ confessio augustana velut fundamentum sumeretur, quam reformati, quin propriis doctrinis aliquid inferrent detrimenti, facillè admittere potuissent; nihil tamen factum est; prout nihil pariter profuit colloquium in urbe Cassel an. 1661, habitum inter TT. marburgenses et wittenbergenses. Decretum tamen hic editum est quo statuebatur, ne propter articulos de quibus convenire non poterant, se invicem injuriis lacesserent, neve calumniis oburgarent, vel odio prosequerentur, sed unusquisque alterius partis asseclas vera membra unicæ veræ Ecclesiæ haberent. Hæc porrò conventio dicta fuit unio conservativa; verùm TT. lutherani, qui illius participes fuerant, incurrebant in suspicionem, quòd essent syncretistæ. Paria præ se ferebant ea quæ proposuit

irrito conatu; sæpiùs instituta sunt colloquia religiosa, præcipuè Lipsiæ an. 1651, et Maulbruni an. 1654, ast nec ista optatum effectum consecuta sunt. Sub seculi XVIII initium adnitente vel maximè Borussia rege, qui Berolini templum pro utrâque confessione, ut aiunt, erexit ac dedicavit, denuò tentata pax est, sed obsistentibus lutheranis res infecta cessit. Novi exarati libri ad eundem scopum obtinendum, ac nova data edicta præsertim à Borussia rege Guillelmo I, ann. 1736, quibus jubebat calvinistas recedere à doctrinâ de prædestinatione, lutheranos verò à consuetudinibus abstinere, quas adhuc cum religione catholicâ retinebant; donec Fridericus II, an. 1740, sectis omnibus plenam libertatem restituit. Quo tempore etsi nihil directè ad unionem ineundam molitus fuerit Fridericus, attamen longè latèque recentiori philosophiâ, rationalismo ac naturalismo sese diffundentibus, omnis difficultas sublata videbatur. Sed necdùm optatam pacem sunt assecuti. Ipsi successores Guillelmus III, 18 junii 1798, emisit edictum, in quo proposuit novam liturgiam, quâ ambæ confessiones uterentur, quin tamen ulli liturgiam illam acceptandam obligationem imponeret; sed et istud edictum nullum alium effectum obtinuit, quàm ut scriptores non pauci è grege rationalistarum unionem plenam buccis prædicarent ac omnibus factam esse suaderent. Cùm verò, an. 1817, jubileum reformationis celebraretur, qui illic sacra moderabantur, die 27 Sept. publicè declarârunt se optare, ut unio quàm primum locum haberet; plura ad illam stabilendam præscripta sunt, indictæ synodi, Berolini alisque in locis calvinistæ et lutherani in eodem templo sacram cœnam celebrârunt, eâ lege, ut quisque circa realem Christi presentiam crederet, quidvis prius quisque sibi persuaserat sive panem scilicet sive reale Christi corpus. Hæc unio, quæ partialis fuit, Ecclesiæ evangelicæ sibi nomen adscivit an. 1818. Synodis nova ecclesiæ constitutio proposita fuit, et an. 1820 edita denuò est nova liturgia, quæ librum symbolicum unitæ ecclesiæ constituit, atque omnibus ecclesiis commendata, quæ rursus, an. 1834, indicta est (1); attamen

Th. Tubingensis Psaff in diversis opusculis collectis et vulgatis an. 1725, 2 vol. 4, cui tit. Gesammelte Schriften, so zur Vereinigung, etc., seu Collectiones ad stabilendam concordiam, etc. Ultraque pars, aiebat ipse, habet articulos necessarios ad salutem; diligant se ergo ut fratres, et adhuc residuum opinionum diversitatem patienter ferant, ita quidem, ut in posterum liberum unicuique sit cœnam ex manu lutherani vel calviniani predicatoris accipere. Hoc verò consilium, saltem apud lutheranos, fautores non habuit; ipse Leibnitzius et Molanus ei adversabantur. Vid. Amiralduus calvinista in op. cui tit. « De secessione ab Ecclesiâ Romanâ deque pace inter evangelicos in negotio religionis constituenda » 1647; et dein in Irenico an. 1662, Calixtus « de tolerantia reformatorum circa quæstiones inter ipsos et augustinianam confessionem professos controversas contestatio » 1697. Vid. Hist. Eccl. D. Hortig continuata à Joan. Jos. Ign. Doellinger sac. th. prof. in univ. Mouch.

(1) Sic inita tandem aliqua saltem ex parte pax fuit religiosæ inter lutheranos et calvinistas, licet tam

PERROX. I.

hoc eodem anno 1834, contra hanc liturgiam scripsit D. J. G. Scheibel (1).

Et hæc de varietatibus sectarum protestantium In se; quod ad doctrinam attinet, et hæc ex principio à Luthero posito de omnimodâ independentiâ spiritûs privati ab Ecclesiæ auctoritate in Bibliorum interpretatione suas conversiones subiit (2). Non pauca dogmata, ut vidimus, rejecerat Luthero, multò plura ejus discipuli, donec agentibus potissimùm Gallis et Anglis naturalistis et latitudinariis necnon Friderico II, Borussia rege, ac demùm philosophia kantiana eò devenit, ut fides omnis cessaverit, ac ipsa etiam religio revelata, si tamen nomen excipias.

Etenim ex systemate kantiano distingui debet religio vera à religione seu fide ecclesiastica. Religio vera est religio rationis, quæ sola admitti potest: fides ecclesiastica est fides præstita veritatibus positivæ revelationis. Religio revelata nec potest, nec debet aliud esse, quàm simplex vehiculum ad faciliùs invehendam religionem rationis, quam alio nomine vocat *fidem religiosam*, cujus objectum ex propriâ cujusque hominis ratione erui potest. Quo purior et universalior sit fides hæc religiosa, sensim sine sensu deficiet fides ecclesiastica. Hinc statutus canon ad exponendas sacras Scripturas, non aliud scilicet in illis esse querendum quam solam religionem rationis; reliqua verò non esse nisi involucra vel accommodatitium quid ad vulgi opinionem, quæ tunc vigeat, quàm Scripturæ editæ sunt, vel privatam biblici scriptoris opinionem. Juxta Jacobium ejusque asseclas religio perinde ac quævis alia scientia philosophica in naturali et immediatâ fide, in perceptione veri et supernaturalis absque probatione, id est, in scientiâ intuitivâ consistit: alia, præter hanc internam, revelatio non existit: nec ulla forma externa religionis (3). Quo convenit saltem ex parte *philosophia identitatis* inventa à Schelling, ejusque discipulo Daub; necnon doctrina de *absoluto* quòd in historiâ tantùm sui conscium (id est, personale) sit, et de redivo, qui aliquando fiet, omnis separati ad identitatem; adeoque de annihilatione omnis personalitatis (4).

in doctrinâ quàm in constitutione quoad res maximè essentielles differant inter se, ac tam acriter inter ipsos dimicatum fuerit, ut teste Schroekio, in Hist. Eccl. à tempore reformationis, vol. 4, p. 292, lutherani majori odio et detestatione insectati fuerint calvinistas, quàm ipsos catholicos. Quoad unionis seu societatis istius documenta cons. folium period. religiosum cui tit. Der katholik, id est, catholicus, editum à D. Weiss Spiræ an. 1834. mens. apr. fasc. 4, p. 1-26; mens. maii fasc. 5, p. 141-181; mens. jun. fasc. 6, p. 280-310.

(1) Actenmaessige Geschichte, etc., seu « Historia authentica tentaminis reformatam et lutheranam ecclesiam uniendo per quamdam *agendam* communem, etc. Lipsiæ 1834. »

(2) Quæ quidem jamdiù prædicta fuerant à Bossuetio ac Fenelonio inter catholicos, ac Leibnitzio inter protestantes.

(3) In lib. de Rebus divinis.

(4) Dùm dicimus ex principio independentiæ spiritûs privati à legitimâ auctoritate omnes sectas ortas esse, omnesque errores illos profluxisse, inter quos fluctuant protestantes, non exclusis ipsis rationali-

(Huit.)

Hinc nova prodivit exegesis sacrorum librorum, juxta quam sublata sunt miracula et vaticinia omnia, introducti mythi, adoptatum systema, ut vocant, *accommodationis* (1): eminent in hac scholâ Paulus Hetzel, Eichhorn, uterque Rosenmuller, (2) Koppe, Heinrichs, Kuinoel.

Semler oppugnat inspirationem Scripturarum, plures libros expungit e canone, vetus Testamentum in contemptum adducit, opponit religioni exteriori, ac publicæ fidei ecclesiasticæ religionem interiorem, et moralem privatam (3). Gruner asserit christianismum jam sub finem seculi 1, in suis principalibus doctrinis à doctrinâ platonica fuisse corruptum, atque idecirò rejicit christiana mysteria. Eckermann contendit doctrinam Jesu nihil amplius esse, quam popularem in-

simo ac naturalismo, quos affirmavimus fructum germanum esse principii reformationis, duo hæc confundere non debemus, quæ occasionem querimonie dederunt protestantibus. Plures enim inter ipsos conqueruntur catholicos injustè adscribere principii Reformationis Saxonis errores, qui non solum ex illius doctrinâ non profluunt, verum etiam toto cælo eidem adversantur: Lutherus enim per Adæ peccatum prorsus periisse hominis arbitrium autumavit, humanamque rationem penitus obtenebratam; dum rationaliste utrumque rejiciunt, ac rationem sibi solum sufficere obtinent. Assentimus propterea et nos deo-ctissimo profess. Mohler, qui in sua Symbolicâ, p. 333, primâ edit. 1852, adstruit recentiore theologia protestanticam reactionem esse perfectissimam atque completam adversus antiquam; rationemque terribiles vindicias sibi sumpsisse totalis oppressionis, ad quam eam redegerant reformatores, quæ onus præterea in se suscepit in omnibus contradicendi eorum doctrine. Ast his non obstantibus, verissimum est idem esse principium formale prædicatum à reformato-ribus, cuique Lutherus et rationaliste inædificârunt, et cuius ope propugnârunt suas reformationes atque doctrinas. Absoluta oppositio, quam invenimus inter ejusmodi protestantes, maximè evincit falsitatem illius principii formæ fundamentalis, atque necessitatem illius auctoritatis, quæ nobis veram præbeat sensum verbi Dei, et proponat, conservet ac semper tueatur divinam revelationem in sua integritate, atque in unico ipsius sensu. Itaque duo hæc distinguere debent, principium scilicet generale ac fundamentale reformationis à Lutheri invectione de independentiâ rationis ab auctoritate, et peculiare doctrinæ Lutheri systema. Systema rationalismi adversatur peculiari doctrinæ Lutheri, idecirò ab eo recedit rationalista; quatenus autem hoc systema provenit ex independentiâ rationis ab auctoritate, rationalismus genuinus fructus est reformationis, ut ceteri errores omnes, quos recensimus.

(1) Cujus auctor videtur Semler. Cons. Hugh James Rose op. cit. Sur l'état de la religion protestante.

(2) Etsi Rosenmuller junior in suis scholiis in lib. vet. Fest. magis moderatum se præbere videatur, at in Daniele edit. an. 1852, nullam planè temperantiâ servavit, sed abjudicat Daniæ prophetiam ejus nomine inscriptam, vel saltem suspectam reddit existimans valde probabile ante an. Chr. 200 aut 180 nondum fuisse scriptum volumen, quod Danielis nomen pre se fert. Ad gravissimam verò Christi Jesu auctoritatem, qui referente Matthæo 24, 15, et Marco 13, 14, prædictionem quæ Daniel lib. 9, 27, legitur de futuro templi Jerosolymitani excidio, Danieli prophætæ tribuit, respondet Jesum ex receptâ tunc æqualium suorum sententiâ locutus esse: uti nihil dicam de ipsius scholiis vid. præmium § 3.

(3) Recolantur superius relata ex op. ministri protestantis Bar. de Starck.

structionem ad moralem et rationabilem cultum Dei: insuper evangelia esse corrupta, et apostolicas epistolas falsas continere interpretationes et errores. Henke querebatur de nimis adhuc dilatata christolatria, tanquam de impedimento magnæ et beneficæ revolutionis in rebus religiosis. Wegscheider, cuius operis dogmatici, quod classicum apud rationalistas audit, sæpè in priori hujus tractatus parte mentionem fecimus supernaturalium revelationem minimè necessariam, quinimo impossibilem declarat. Ad eundem censum pertinent Roehr, Boehme, Schultess, nec non Schott, Bretschneider et de Wette, qui postremus in dogmatibus christianis non aliud videt præter expressionem symbolicam religiosarum idearum: utpote omni humanitate expertes incredibilique arrogantia tumentes doctrinas christianas aggressi sunt Basedon et car. Frid. Bahrdt. (1).

(1) Generalis bibliotheca germanica ab an. 1768, medium erat sive organum ac vehiculum omnium apertissimum ad omnes ejusmodi impietates disseminandas. Quique alios audacia et impietate superabat, primas habebat, et summis laudibus in hæc pessima bibliotheca efferebatur. Cum impossibile sit errores sigillatim persequi, quos isti docuerunt et docent, ut aliqua saltem idea habeatur istarum impietatum, placet ea referre, quæ scribit protestans Joan. Tremblay in op. cit. Considérations sur l'état présent du christianisme, pag. 62: « Plusieurs prédicateurs, ait ipse, (en Allemagne), ne nient pas à la vérité l'existence de Dieu, la providence, une vie future; et cependant enseignent publiquement qu'on ne peut proprement rien savoir de ces vérités fondamentales de la Religion; représentent, non-seulement dans les églises, mais aussi dans les écoles, comme nulles, les preuves de l'existence de Dieu, tirées de la considération de l'univers, et soutiennent que tout ce qu'on peut affirmer, c'est qu'un homme vertueux doit désirer qu'il y ait un Dieu. On sait qu'ils en disent autant du christianisme, et affirment que J.-C. a enseigné la même doctrine, et que la bible ne doit être employée que comme une introduction à la raison pure, puisqu'on ne peut pas plus prouver la révélation que l'existence de Dieu. » Et tamen isti sunt professores in universitatibus et curam gerunt animarum! Cons. præterea opus cui titulus: Dei Triumph., etc. Seu triumphus philosophiæ sec. 48. Germantown 1803, auctore eodem Starck, qui edidit *Comvium Theoduli*. Nunc in medium prodeat minister Genevensis Chastel et principii loco statuat qu'on peut distinguer en deux classes les dogmes du christianisme; les uns sont reconnus antérieurement à l'interprétation de l'Évangile, et sans eux, il n'y a point de christianisme; ce sont les dogmes de l'existence de Dieu, de la mission divine de J.-C. et l'inspiration des écrivains sacrés; nous les appelons primitifs. Les autres dérivent d'une interprétation déterminée de l'Évangile, après que celui-ci a été reconnu pour règle de foi... nous les appellerons d'interprétation. (De l'usage des confessions, ec. p. 2.) Circa prima dogmata affirmat, omnes christianos convenire; quoad dogmata interpretationis asserit convenire catholicos; reformatos verò consentientes esse circa dogmata primitiva, dissentientes verò in dogmatibus interpretationis. At ex allatis documentis patet falsum esse protestantes et reformatos consentientes esse circa dogmata primitiva, nam et illa destruxerunt. Observat præterea fidei confessiones non fuisse obligatorias nisi sec. III, easque causas fuisse divisionum, et multiplicationis hæreseon. At in hoc dupliciter labitur; 1° quia fides cepit esse obligatoria à suâ promulgatione, ut patet ex epistolis

Post hæc non est quòd aliquis quærat, quid sentiant protestantes, præsertim rationalistæ et naturalistæ circa singulos fidei christianæ articulos. Satis sit observare nonnullos ex ipsis eò devenisse, ut dicere non erubuerint, Joannem Baptistam et Christum Jesum fœdus invicem iniisse, ut alter præcursoris, alter Messie personam sustineret (1), et alii scripserint apologiam Judæ Iscariotis (2).

Libros ferè omnes sive veteris, sive novi fœderis vel prorsus rejecerunt, vel in dubium eorumdem authenticitatem revocârunt. Quo potissimum tempore protestantismus sibi Ecclesiæ evangelicæ titulum adscivit, ut observat Reinhard, Scripturæ et evangelii auctoritatem plerique ex protestantibus rejiciebant. Inter libros vet. Test. maximè Pentateucho historica abjudicatur auctoritas: eum Davidis aut Salomonis ætate confectum asserunt Vater atque Gesenius, tanquam epos declaratur à de Wette. Alii, ut Fulda et Nachtigal, universum vet. Test. seriùs ortum apertè pronuntiant. Idem contigit libris novi Test. Eichhorn omnia evangelia tardiorum habuisse originem contendit; Vogel, Horst, Ballenstedt, Bretschneider evangelium Joannis genuinum esse negant, imò opus ejusdem Gnostici illud esse autumant (3). Schleiermacher, Borussiae regis concionator, primam epistolam ad Timotheum apostolo Paulo abjudicat, Eichhorn utramque rejicit, ac illam præterea, quam Paulus ad Titum scripsit. Juxta hunc auctorem Apocalypsis non est nisi drama, in quo excidium judaismi atque ethnicismi exprimitur; Semler prius eandem rejecerat veluti furentis auctoris librum. Tria priora evangelia, Matthæi nempe, Marci et Lucae à communi quodam fonte syrochaldaico, quem *Urengelium* vocant, hausta fuisse tradunt Lessingius, Semlerus, etc., ac præsertim Kuinoelius (4).

Apostolorum; et symbolum apostolicum statim obtinuit à predicatione evangelicâ, etsi daremus non esse confectum ab ipsis Apostolis, quod tamen Rufinus cum aliis affirmat. 2° Adeò multiplicatæ fuerunt hæreses duobus primis Ecclesiæ seculis, ut Hippolytus, Eusebio teste, H. E. lib. 6, c. 20, secundo Ecclesiæ seculante, librum scripserit adversus triginta duas hæreses, quod jam ante ipsum præstitit Hegesippus, qui floruit sub Hadriano, Melito, et Bardesanes dictus hæreticorum malleus, apud eundem lib. 4, c. 22, etc. Num ignorantie vel male fidei ministri protestantis vel utriusque simul hæc adscribenda erunt?

(1) Ita Becker, vol. 5, Hist. univ. ad usum juvenutis, ubi Christum Dominum et Joan. Baptistam velut ferventioris ingenii homines (Feuerköpfe) traducit, qui ad excutiendum jugum sacerdotum Judæorum, quorum detestabantur superbiam et hypocrisin, post longas deliberationes convenerunt inter se, ut alter Præcursoris, alter Messie personam gereret. Wieland in Agathodemon. Berol. 1799, vocat Christum *nobilem theurgum judæum*; alibi ut enthusiasten tradit lib. 4, p. 555, 555.

(2) Edita est à predicatore evangelico, in quâ nititur Christum accusare, quòd sibi socium adsciverit Judam, hunc verò ab omni maculâ purgare suæ prodictionis. Cons. op. *Corrections* pro amicis et inimicis catholicis à Joan. Bapt. Pfeilschifter. Offenbachii ad Mœnum 1831, p. 116, seqq.

(3) Cons. Hughes James Rose, op. c.

(4) Vid. Joan. Gregorii Rosenmuller Scholia in novo Test. ed. 6, tom. 1, in præf. ubi de quatuor evangelis p. 2, seqq. necnon Kuinoel comment. in lib. novi

Quod verò accidit integris libris, à fortiori singulis librorum sacrorum partibus evenit, quarum vix ulla est, quæ non traducatur ab uno vel altero tanquam adscititia vel interpolata; nos nimis tederet singula persequi.

Interea ex his, quæ vix à nobis delibata sunt sive circa protestantis originem et vicissitudines, sive circa fructus quos protulit tum in doctrinâ sive theoreticâ sive practicâ, sive circa exegesis et criticam sacram, sic argumentum perstringimus. Quod à pessimo atque eversore principio originem ducit, quodque naturâ suâ infert opinionum et sententiarum divisionem et sectas, et eò tendit ut omnem fidem, proindeque religionem omnem revelatam è medio tollat, ac nonnisi ad dubium quoddam universale revocet, et morum corruptionem inferat, non potest certo à Deo esse ejusdem revelationis auctore, et secum fert propria falsitatis ineluctabilia argumenta, dicente Christo, *non potest arbor bona, etc., ex fructibus, etc.* At qui ex dictis talis est protestantismus. Ergo.

Atque hinc sequitur 1°: Divisionem intrinsicam esse atque essentiali protestantismo, nec nisi per quamdam conventionem, ac mutuam cessionem posse inter se diversas sectas coalescere permittendo, ut unaqueque in negotio religionis id sentiat, quod cuique lubet, prout factum vidimus in federatione initiâ inter lutheranos et calvinistas, quasi ageretur de latifundio, proindeque unitatem essentialiter opponi naturæ protestantis.

Sequitur 2°: Si coherentes velint esse protestantes principio essentiali reformationis, neminem jus haberi alteri exprobrare propria sensa religiosa utut impia et absurda (1).

Sequitur 3°: Frustra nonnullos protestantes adhuc gloriarî quòd protestantismus habeat pro basi ac regulâ purum verbum Dei, tum quia sepositâ Ecclesiæ auctoritate, nunquam ipsis constare potest, quodnam sit istud Dei verbum, quàm nullus ferè sit liber, cuius authenticitas in dubium revocata non sit, et non revocetur: tum quia absque Ecclesiæ auctoritate, nunquam ipsi certi esse possunt de inspiratione divinâ sacrorum librorum, quæ pariter vel penitus abjudicata est ab universâ Scripturâ, vel saltem in dubium revocata quoad plures libros; tum denique quia eum verbum Dei pendeat ab interpretatione spiritus uniuscujusque privati, nullus est error, nullum paradoxum, quod non cohonestetur per verbum Dei sic expositum, prout Anabaptistæ, Quakeri, Sociniani, Methodistæ, etc., faciunt. Quomodò enim verbum Dei prout litteris consignatum est, potest regula esse fidei, si tota lis ferè semper vertitur circa sensum verbi Dei? Quicumque in judicio lites agitat, legem pro se habere contendit, et nisi iudex esset qui sententiam ferret,

Test. historicos Lip. 1852, vol. 4, prolegomena § 1. De origine evangeliorum Matthæi, Marci et Lucae.

(1) Sic enim statuit Revisio protestant: « Notre croyance n'est que la liberté d'examen. » (An. 1825, 4° livr., p. 153.) Et alibi: « Ce principe fondamental du protestantisme est admis aujourd'hui sans restriction. » (5° livr., p. 151.)

nullas unquam liti et controversiæ finis esset. Nullus unquam hæreticus extitit, qui non gloriaretur pro se esse verbum Dei; ita Gnostici, ita Manichæi, etc., qui non sæcùs ac protestantes in innumeras prope sectas, seu frustula divisi sunt, quod pariter contigit Arianis, aliisque omnibus sectis ab Ecclesiâ separatis, quæ proinde omnes æquè perierunt (1).

Sequitur 4°: Hanc potissimam rationem esse cur tot ex privatis et principibus viris tum doctrinâ et eruditione conspicui ejusmodi chaos, quod necessariò protestantismo inest, animadvertentes, ad Ecclesiâ catholicâ gremium, à quo eorum patres recesserant, sese receperint, ut in illâ conscientiæ pacem nanciscerentur, quam frustra inter tot sententiarum varietatem ac fluctus quæsierant. Dum contra nonnisi pauci sordidiquè apostatæ cælibatus ac propriæ vocationis pertæsi ad protestantismum defecerunt (2).

(1) Gnostici cito in quinquaginta sectas divisi sunt, ipsis fatentibus Moshemio, Clerico, Beausobrio apud Gibbonium op. 1, c. 15. Tertull. loquens de Marcionitis dicebat: « Faciunt favos et vespæ; faciunt Ecclesiâs et Marcionitæ » Recensentur novemdecim fidei confessiones spatio quatuordecim circiter annorum editæ ab Arianis, cons. Petavius l. 1 de Trin., c. 7, n. 15; et sic cæteris omnibus evenit; quod attinet ad nostros protestantes, res adeò aperta est ut ipsimet nunc de hæc variatione gloriantur. Certè impossibile est ut ipsi possint confessionem fidei elicere sive communem sive perpetuam: non communem quia est *negotium individuale*; non perpetuam, quia eorum religio assimilari potest tabulis meteorologicis, in quibus attendendum est ad diem, horam, locum atque atmospheræ statum, an humidus aut siccus, supra vel sub zero. Hinc protestantes non possunt dicere nisi: *Ego credo in me, et protestor contra Ecclesiam Romanam*. Cons. ep. data ad redact. Revis. protest. in Mém. cath. 1827, mens. febr.

(2) Innumeri propè sunt nobilitate, doctrinâ, et eruditione insignes, qui ad religionem catholicam ab initio hujus sæculi tum in Germaniâ, tum in Angliâ, Galliâ et fœderatis statibus Americæ redierunt. Longum esset catalogum texere. A multis annis in Hungariâ id animadvertitur quoad transitum ex unâ in aliam religionem, quod singulis annis ex *frigescentibus catholicis* ad relig. protest. à 50 ad 40, migrant; contra ex protestantibus à 500 ad 600 ad Ecclesiam catholicam se conferant; licet provocati protestantes ut hoc factum negarent, altum tamen silentium servârunt. Cons. Universalis Amicus relig. et eccles. et Correspondens eccles. à D. Benkert Herbipoli (Wurzburg) n. 9, 28, feb. 1854, p. 10, seqq. Diximus è *frigescentibus catholicis*, quia verissima est observatio cl. Macstrii, hoc discrimen intercedere inter catholicos et protestantes relatè ad firmitatem in propriâ religione, quòd quò catholicos innocentiore vite est, eò tenacius Ecclesiæ suæ adhaeret, et eò magis fluctuat, quò inquinatioribus moribus diluit; è contra quò magis protestans vel sectarius corruptus mente et corde est, atque in vita effusus, tantò est firmior in suâ sectâ: et quò integrioribus moribus præstat, eò magis dubitat de veritate suæ sectæ et ad religionem catholicam accedit. Et sanè, ut plurimum, qui ad protestantismum nunc accedunt quoniam sunt, nisi perditum quidam apostatæ sacerdotes, vel religiosi ad omnia vitia projecti? Nempe quod veteribus hæreticis solemne fuit, recentioribus etiam familiare est, quod cit. Tertullianus illis exprobrabat, inquiens: « Nunc apostatas nostros, ut gloriâ eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam faciliùs proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic promereri est, (de præscr. c. 41, ed.

Obj. 1° Etiam Ecclesia catholica suas vicissitudines passa est. 2° Fidei definitiones, quas identidem Ecclesia catholica emisit, totidem argumenta sunt progressûs ac perfectibilitatis systematis, quod adoptavit protestantismus. 3° Quid porrò sunt fidei dogmata, quibus gloriatur Ecclesia catholica, nisi unius vel alterius Ecclesiæ istius Patris inventa, vel formulæ verborum sine sensu (1)? 4° Cùm proinde vera lux non prodierit nisi sæculo 16, ex illo tempore clariore semper radios emisit ad tenebras dissipandas, quas Ecclesia tum decipiens tum decepta effuderat, ac fanatismus et dominandi libido foverant, donec emendatores sacrorum, captivitatibus illius vincula solventes, in libertatem et se et nos asseruerunt. 5° Atque hinc ratio eruitur cujusdam inconstantiae atque fluctuationis, quæ tum in ipsis tum in primis eorum discipulis interdum conspicitur circa plures vel pauciores articulos, quos retinuerunt cùm nec uno temporis momento poterint omnes ideas illas deponere, in quibus ab infanti fuerant enutriti (2). Nec est 6° quòd rationalismus nobis objiciatur aut naturalismus, si enim res benè perpendatur rationalismus, est proprius Ecclesiæ catholicæ, et caput Ecclesiæ Romanæ spectari debet ut verus rationalista; etenim ipse prætenedit, quòd spiritus suus internus, seu ratio sua intra sui pectoris veluti penetralia, possit per immediatam inspirationem divinam sententias legesque proferre, quæ norma sint in rebus fidei, etiamsi desit vel illi opponatur Scriptura. Item concilia Ecclesiæ catholicæ sunt *naturalistica*, *rationalistica*, seu phantastica, quatenus ipsa confirmant proprias sententias non jam in solo canone infallibili verbi Dei scripti, sed in prætensâ ac fallaci illustratione internâ, et inspiratione Spiritûs sancti, prout potissimè concilium Tridentinum se gessit (3). Ergo.

Resp. ad primum: Dist.: In disciplinâ mutabili et accidentali, transeat, vel concedo; in fidei morumque doctrinâ, nego. Jam enim ostendimus vel ipsos adversarios nobis ultro dare vel à primo Ecclesiæ seculi omnia germina catholicæ doctrinæ reperiri. Sæpiùs provocati adversarii, ut assignarent epocham mutationis, quam nobis objiciunt, nunquam id efficere poterunt prout superius ostendimus.

Ad secundum, dist.: Id est, majorem recepti jam dogmatis dilucidationem ex occasione eorum, qui ali-

quæ. Quod possem pluribus exemplis illustrare, nisi ageretur de re notissima.

(1) Sic Henke in Hist. Eccles. cujus iterate editiones, continuationes et compendia, communem plausum, quo apud protestantes fuit excepta, ostendunt. In hujus porrò historiæ initio statim evangelistæ ut mendaces, Apostoli verò ut corruptores doctrinæ J. C. traducuntur, etc. Huc referuntur pariter historiæ dogmatum ab ipsis passim vulgate.

(2) Ita respondere solent protestantes, cùm ipsis objicitur recessus à doctrinâ emendatorum suorum.

(3) Sic Ernestus Sartorius prof. Th. dogm. et mor. Dorpart in *Beitraege zur*, etc., id est: *Collationes ad defensionem evangelicæ orthodoxiæ*. Heidelbergæ 1825.

quem articulum impugnarunt, concedo; per novorum dogmatum introductionem, nego. Nempe ex occasione, quâ aliqui receptam in Ecclesiâ doctrinam temerare infanti ausu aggressi sunt, Ecclesiâ accuratori examini subjecit controversum articulum, ipsumque sibi vindicavit per expressam illius articuli definitionem, et condemnationem oppositæ novitatis. Ita constanter se gessit Ecclesia, quod ut obtineret semper ad vetera monumenta ac receptam fidem provocavit, ut ex historiâ conciliorum unicuique constare poterit. Protestantismus contra per suum perfectibilitatis inventum unum post aliud omnia fidei dogmata rejecit, donec vel ipsum fidei nomen sustulit, et tunc demùm summam adeptus est, ad quam tendebat, perfectionem, omnia scilicet destruendo (1).

Ad tertium, respondeo fidei dogmata esse totidem veritates divinitus revelatas, quas à Christo Ecclesia accepit ad posteros transmittendas et intemeratè servandas ab edaci novatorum dente, prout divinâ ope suffulta hactenus præstitit, ac præstabit usque ad summationem sæculi juxta fundatoris sui pollicitationes. Quod attinet ad supposita Patrum inventa, respondeo non esse istam nisi gratuitam adversarii assertionem omni destitutam fundamento, imò planè contrariam omnibus historicis documentis. En quid de Ecclesiâ Patribus jam suo tempore scripserit S. Augustinus: *Quod invenerunt in Ecclesiâ, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt, quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt* (2). Et longè ante S. Augustinum Tertullianus inquebat: « Quicumque hæc regulâ incedimus quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit, constat ratio propositi nostri (3); » et ita distinguebat Catholicos ab hæreticis, qui suis novitatibus antiquam doctrinam Ecclesiæ catholicæ temerare audebant, ut innumera ejusmodi testimonia præteream, quæ impudentissimi mendacii arguunt adversarium nostrum, qui nonnisi imperitis fucum facere potest. De formulâ verborum, quam dicunt sensu vacuam, satis disseruimus, quin eadem reficere debeamus.

Ad quartum, dist.: Qualis lux nempe jam affuderat Simonianis, Nicolaitis, cæterisque hæreticorum pestibus usque ad Lutherum et deinceps, seu à diabolo excitata, concedo; lux quæ à Deo sit, nego. Optimè Tertullianus: « Sed queritur à quo intellectus interpretetur eorum quæ ad hereses faciunt? A diabolo, cujus

(1) Vadem damus hujus assertionis non suspectum D. Muller profess. Scaphusiæ. « Des théologiens mêmes, inquit, se font une affaire de noyer dans un vain déisme... Tous ensemble sciement, ou sans s'en douter, tiennent la même conduite et le langage suivant: Déchirons et jetons loin de nous ces liens qui attachaient à la foi et au devoir nos ignorants et ténébreux ancêtres, » Vid. Recherches hist. de Muller dans ses lettres confidentielles à Briester, 1801, p. 41 et pag. 69, 88, ubi citat textus Schroeck et Vincentii Lirinensis ad judicium ferendum novi perfectibilitatis protestantium. *Celui-ci*, inquit Starckius op. cit., est an but, quand il aura atteint à l'athéisme.

(2) Lib. 2, cont. Julian., n. 54, tom. 10, ed. Maur.

(3) De Præscript., c. 37.

« sunt partes intervertendi veritatem (1). » Mirum sanè est Christum Ecclesiæ suæ non prospexisse nisi usque ad Lutheri, eorumque sociorum perduellionem et apostasiam; incognitum fuisse principium regenerationis per sexdecim integra secula. Appositè rursum Tertullianus:

« Quod apud multos unum invenitur non est erratum, sed traditum. Audeat ergo aliquis dicere illos errasse, qui tradiderunt? Quoquomodo sit erratum, tamdiù utique regnavit error, quamdiù hæreses non erant. Aliquos Marcionitas et Valentinianos (Lutheranos et Calvinistas) liberanda veritas exspectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, tot virtutes, tot charismata perperam operata, tot sacerdotia, tot ministeria perperam functa: tot denique martyria perperam coronata (2); » libertas verò in quam nos asseruerunt, est solutio ab omni freno et subjectione legis evangelicæ, divinorumque mandatorum, ita ut neque Islamitæ tantâ licentiâ utantur, nempe credendi quidquid placet, et faciendi quidquid lubet.

Ad quintum, dist.: Id est in destructionis progressu, à quo sive quodam irresistibili conscientiæ clamore, sive contrariâ animorum dispositione detinebantur, concedo; sæcùs, nego. Nimirùm ejusmodi restitutores vel statim non agnoverunt omnes principii à se constituti pessimas consecutiones, vel nondum satis firmi in impietate ab iis exhorruerunt, atque ut proprium est eorum qui periculum vident nec pedem à præcipitio retrahere valent, nituntur per incoherentiam in medio itinere consistere. Ast abyssus aperta erat, impulsus ipsi dederant, eorum discipuli omnem harum consecutionum necessarium nexum secuti sunt, magisque obfirmati antecessorum exemplo post varias fluctuationes, demùm fructus omnes illius destructivi principii collegerunt, quos producere debebat. Sic cadaver per aliquod tempus lineamenta servat, quæ postea eum corruptum ac dissolutum est, amittit. Sic contigit protestantismo. Bossuetius ac Fenelonius ejusmodi dissolutionem jamdiù præviderant, atque prædixerant; eventus veritatem ejusmodi prædictionis comprobavit.

Ad sextum, dist.: Eà nempe ratione quâ datur participatio justitiæ cum iniquitate, aut societas lucis ad tenebras, aut conventio Christi ad Belial, concedo; aliâ ratione, nego. Si rationalismus est proprius Ecclesiæ catholicæ, ut impudentissimus auctor affirmat, qui fit ut Ecclesia catholica illum damnet et anathematizet, et rationalistæ pejus, quàm à cane et angue abhorreant ab Ecclesiâ catholicâ? Nonne hoc est vocare lucem tenebras, et Christum Antichristum? Quamquam hic opus non sit plura congerere ad depellendam calumniam, quum vel ipsi protestantes rationalistæ ejusmodi invento gloriantur; Wegscheider unus ex antesignanis recenset auctores rationalismi, qui omnes

(1) Ib. c. 40.

(2) Id. c. 28, 29, ed. Rigalt.

protestantes sunt (1). Kantius, à quo potissimum originem duxit, nonne protestans est? Nonne protestantes ii sunt, à quibus mysticismus et fanaticus prodire (2)? Porro si jus suum est cuique tribuendum, teneant protestantes quod suum est, iste est fructus, sive effectus illius magna lucis, quæ demum regnum suum adeptæ est sec. 16, et illius libertatis, quam in mundum intulit Lutherus cum cæteris suis *sacrorum emendatoribus*.

Atque hinc responsio patet ad id, quod subdit idem auctor de Romano pontifice ac de conciliis Ecclesiæ catholicæ, rationalistis, naturalistis, phantasticis, eò quòd definitiones edant per inspirationem immediatam sine et contra Scripturas. Cui unquam id persuadere poterit? Nunquam sive pontifex, sive concilia definitiones fidei edunt nisi in verbo Dei, seu revelatione divinâ fundati, quæ pervenit ad nos tum per Scripturam, tum per traditionem (de quâ in tract. de Locis theologicis); nihil sive pontifex sive concilia de suo obtrudunt, sed testes sunt doctrinæ, quam Christus docuit, et Apostoli tradiderunt, prout supra exposuimus. Aliud porro est divina assistentia, quæ suffulta est Ecclesia juxta Christi promissa, aliud illa divina immediata inspiratio de quâ loquitur adversarius, quàm nunquam sive pontifex, sive concilia sibi vindicant, quàm produnt fidei definitiones; divina enim inspiratio non tribuitur à catholicis in iis quæ ad religionem pertinent, nisi hagiographis scriptoribus. Sola divina assistentia tri-

(1) Op. cit. Sic enim inter cætera scribit in præf. p. 11: « Omnino progressus in litterarum doctrinis... effecti plerosque protestantium Ecclesiarum socios ad ætiora quasi scientiæ atque culture templa adduxerunt, unde aliam fidei religiosæ formam ac speciem intuentur, quam majoribus nostris pro illius ætatis rationibus licuit. » Et clarius adhuc proleg. cap. 1, § 13: « Protestantismus autem, inquit, quàm accuratâ et subditâ librorum sacrorum indagatione nitatur, eorumque argumentum ad verum vitæ usum trans ferre studeat, utrumque autem pro illorum librorum diversâ indole, sæpius obscurâ, nisi rationis artisque usu obtineri nequeat, jam ab initio reformationis Ecclesiæ primis ejus auctoribus hic rationis usus adeo observabatur, ut in ipsâ sacerdotum emendatione *rationalismi germina* clarissimè appareant. » Ac demum ostendere nititur rationalismi principia fuisse à Luthero posita, et concludit, « quæ cum ita sint, theologî recentiores, qui ad Lutheri exemplum, clarissimisque rationibus ducti ultra libros symbolicos et usum rationis, quem dicunt *formalem*, sapere tandem aliquando didicerunt, suo jure, sicut Lutherus, rectè uti videntur, neque ideo calumniandi sunt. »

(2) Celeres rationalismi progressus inter protestantes, ejusque aperta oppositio contra quolibet christianismi principium, divisit protestantes in duos, ut ita dicam, ingentes exercitus, in *naturalistas*, qui rejiciunt positivam Dei revelationem, et *supernaturalistas*, qui ipsam admittunt. Qui quidem postremi iterum in duas classes subdividuntur, quarum altera ad unguem sectatur Lutheri placita, admittitque propterea libros symbolicos, seu fidei professiones unâ cum aliquâ hierarchicâ constitutione suarum Ecclesiarum, prout in Borussia potissimum viget; altera verò est *pietistarum* seu *mysticorum*, qui libros symbolicos rejiciunt, neque obsequi se profitentur nisi interiori Spiritûs sancti luminis. Pietiste in Germaniâ propriæ secte fundatores agnoscunt Philippum Jacobum Spener, comitem Zinzendorf, Frid. Wantenville et Spangenberg.

buitur tum Romano pontifici ex cathedrâ, ut aiunt, decernenti, tum Ecclesiæ sive dispersæ, sive in conciliis congregatæ. Divinæ autem assistentiæ nomine designant illam peculiarem opem, atque specialem providentiam, quâ Deus ita præsto est Ecclesiæ suæ, ut non patiatur illam in errore labi, quâcumque demum ratione id obtineat; verificari enim debent Christi dicta: *Portæ inferi non prævalerunt adversus eam*; et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, aliaque ejusmodi. Si adversarius legisset concilium Tridentinum, reperisset nullum esse fidei decretum, in quo non referantur testimonia tum ex Scripturâ, tum ex traditione deprompta (1).

PROPOSITIO X. — Sterilitas protestantismi in suis missionibus apud infideles novum est ipsius falsitatis argumentum.

Inter cæteros divinos characteres et dotes, quibus præstat catholica Ecclesia, mira ipsius fecunditas recenseri debet in conversione infidelium. Cum enim ipsa missionem à Christo accepisset per ea verba: *Euntes per mundum universum, prædicate evangelium omni creature*; nunquam destitit filios suos in diversas regiones mittere, qui spiritu verè apostolico repleti eas de tenebris infidelitatis ad evangelicam lucem revocarent. Innumeros propterea recenset, qui in ejusmodi ministerio non solum magnos exaltârunt labores, sed et sanguinem profuderunt, ac plures præterea, qui quovis seculo tum prophetiæ, tum signorum dono ditati religionem nificè propagarunt. Neditum ullum regnum, vel provincia, sed nec regio, nec civitas, nec vicus est in toto terrarum orbe, qui ad Christi fidem non venerit nisi per Ecclesiæ Catholicæ operarios. Historia ecclesiastica in suis annalibus quovis ferè seculo aliquam gentem vel regionem refert, quæ evangelium amplexa sit per operarios à romanis pontificibus ad prædicandum missos (2).

(1) Præclare Vincent. Lirin. in suo Commonit. n. 52, scribit: « Christi verò Ecclesia, sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amittit necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena... denique quid unquam aliud conciliorum decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur?... Hoc, inquam, semper, nec quidquam præterea, hæreticorum novitatis excitata, conciliorum suorum decretis catholica perfectit Ecclesia, nisi ut quod prius à majoribus solâ traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ chirographum consignaret. »

(2) S. Innocentius I jam sec. V, ep. 25 ad Decretum episc. Eugub. scripsit: « Cùm sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispaniam, Africam atque Siciliam, et insulas interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis apostolus Petrus, aut ejus successores constituerint sacerdotes. » Addit autem D. Constant in notâ c: « Hilarius iis qui unâ fidei communione ac societate copulabantur librum de synodis scribens, cum iisdem Germania primæ et secundæ, Britanniarumque episcopos recenset. His si adjungantur varîe Illyrici provincie, quas Innocentius, ep. 15, n. 2, suam in eas vicem Rufo committens recenset, dioceseon, quæ ad romanum patriarchatum attinent, satis accurata habetur enumeratio. » De Angliâ, Hiberniâ, Scotiâ,

Hæreticæ sectæ è contra semper sterilitate à Deo mulctate sunt; adeò ut nulla proferri possit gens, quam aliquando ab infidelitate aliqua hæretica secta ad Christi fidem converterit. Hujus sterilitatis conscii hæretici infidelium conversionem penitens neglexerunt, vel animum desponderunt post infelicia tentamina nullosque successus, ac semper ad Christi fideles seu Catholicos pervertendos studium omne adhibuerunt; cùm hoc sit negotium illis (hæreticis), ut jam scripsit suo tempore Tertullianus, *non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi, hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem, operentur: quoniam et ipsum opus eorum non de suo proprio edificio venit, sed de veritatis destructione. Nostra suffodiunt, ut sua edificent* (1). Ac talis constanter omnium hæreticorum indoles fuit, talis perpetua eorum agendi ratio.

Ac proinde ita se gessit protestantismus. Ab initio reformationis, ut ipsi vocant, de conversione infidelium protestantes ne cogitârunt quidem. Omnes eorum machinationes dirigebantur ad perversionem catholicorum, ad extirpationem antiquæ fidei. Licet verò nonnullæ protestantiæ respublicæ classibus instructæ essent, et maritimo potirentur imperio, quibus subsidiis uti potuissent ad Christi fidem inter paganos disseminandam, iis uti maluerunt ad catholicas missiones evertendas, ut se gesserunt Batavi, et heu! nimis felici successu in Japoniâ præsertim et Indiis orientalibus. Imò ut protestantes zeli defectum in evangelii propagatione tegerent, declarabant minime per conscientiam licere paganos in suâ fide turbare, atque in Dordracenâ synodo objectioni Remonstrantium respondebant: « Qui sine peculiari vocatione et missione paganus evangelium annuntiat, hæc in eum quadrat apostoli Petri objurgatio, quod se videlicet rebus alienis immisceat, Deumque tentet, cùm sine vocatione tanto se objicit periculo. » Subsequentibus temporibus decanus Cantuariensis in oratione habitâ coram rege Angliæ asserebat nemini licere, quin habeat, ut Apostoli, extraordinarium mandatum, illudque probare possit, religionem etsi falsam regionis alicujus aggredi, hominesque ab ejus professione contra magistratûs voluntatem dimovere (2).

Ast perculsi gloriosis catholicorum successibus demum et ipsi protestantes cœperunt seriò de missionibus apud infideles cogitare sub finem sec. XVII. (3). An. 1647, jam exorta erat quedam societas in Angliâ ad hunc finem quæ à senatu (parlamento) approbata est, tamen nonnisi tardiùs aliquid profecit. Fridericus IV Daniæ rex missionem instituit, an. 1706, pro Hungariâ, Poloniâ, reliquisque septentrionalium regionum gentibus ad Christi fidem conversis romanorum pontificum sedulitate subsequentibus temporibus, res vulgatissima est.

(1) De Præscrip. c. 42.

(2) Cons. hist. eccl. D. Hortig continuata à Joh. Jos. Ignat. Doellinger sac. Th. D. et profess. ordin. in univ. Mon.

(3) Dixi demum, nam notum est missionem, an. 1536, à Genevensibus tentatam non fuisse nisi abortivam.

suâ coloniâ Tranguebar in Indiis orientalibus; in Groenlandiâ verò ab an. 1708 Evangelium prædicavit venerabilis Joannes Egede. Anabaptistæ inchoârunt missiones suas an. 1792. Angliâ præsertim sub hujus seculi XIX initium maximè cœpit suum exercere zelum ex occasione missionum Anabaptistarum et Methodistarum, pluresque ibi institutæ sunt societates generales et particulares ad propagandas missiones: ab an. 1807 insudatur convertendis nigris in Sierra-Leone Africae. Societas Britannica nuncupata, et extranea bibiorum propagandorum erecta est Londini an. 1804, quibus aliæ auxiliares adjectæ sunt. Illis porro delibatis circa originem et progressum missionum protestantium, expendamus breviter media quibus ad finem obtinendum ejusmodi societates usæ sunt, deinde successum et fructum.

Jam verò si spectemus numerum missionariorum protestantium constat ab an. 1824 societatem Ecclesiæ anglicanæ 419 missionarios permanentes habuisse (1). Eodem an. Methodistæ numerabant 625 (2). Hæc duæ proinde societates jam tunc suppetârunt 1042 operarios. Nunc supputatione institutâ ad cæteras societates, quas mox recensebimus, in solâ Angliâ habebimus 5,442 emissarios; ex America societates quæ illic sunt, miserunt ad missiones saltem 1000 concionatores; itaque, non computatis missionariis, quos protestantes regiones suppetârunt, habemus summam 4,442 (3). Licet verò missionarii societatis propagationis Evangelii teneantur, juxta tenorem diplomatis dat. 16 Junii 1801, prospicere instructioni coloniarum anglicanarum, cui tribuuntur 122 missionarii, ac 96 ludimagistri, attamen certum est, hos ipsos debere operam navare conversioni infidelium.

Si verò spectemus numerum societatum, quæ pecunias, ac libros quotannis subministrant ad opus conversionis infidelium, inveniemus ex Angliâ, statibus federatis Americæ, ex Galliâ, Germaniâ, Hollandiâ, Helvetiâ, ac regionibus septentrionalibus XIX societates principales, quibus aliæ quatuor addi debent institutæ ad distribuenda Biblia, tractatus religiosos, librum precum, et homilias Ecclesiæ anglicanæ (4). Unaquæque verò ex his societatis suas habet numerosas veluti minoris gentium sodalitates, quas vocant auxiliares; in solâ Galliâ 200 numerantur, in Angliâ vix numerari possunt. Scopus harum societatum est, pecunias ac libros subministrare missionariis, qui conversioni infidelium dant operam. Porro hæc societates jam ab an. 1824

(1) V. eruditam dissert. cl. D. Nic. Wiseman rect. collegii Anglor. in almâ hæc urbe, et prof. linguarum orient. in Archigymn. rom. quam prius recitavit in acad. relig. catholicæ, postea typis vulgavit Rom. 1831, ex quâ pleraque documenta, quæ hic recensentur, desumpsimus, et quæ interea proferimus, ut videant protestantes, in quorum manus hæc dissertatio non venit, quibus fundamentis, quæ hic traduntur, nitantur.

(2) Quarterlay Review journ. 1825, p. 29; et Christian. register, in quo solim enumerantur 210.

(3) Nouveau journal asiatique. Paris 1828, t. 2 p. 29, computat 5000 missionarios.

(4) Jowett Christian researches in the mediterranean. 3. edit. Lond. 1821. p. 318.